

**АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ ПРОФЕСІЙНИХ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ПРИ
ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

Ігор Лапичак, Федір Музика

Львівський державний університет фізичної культури,

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Визначальними тенденціями розвитку світової освітньої системи є поглиблення її фундаменталізації, зв'язку з наукою, посилення гуманістичної, духовної та загальнокультурної спрямованості, формування у майбутніх фахівців високої професійної готовності до системного вирішення складних технічних завдань, аналізу суспільних явищ і процесів.

Планомірна та цілеспрямована підготовка майбутніх фахівців певного профілю є основним завданням діяльності ВНЗ. У ході вирішення цього завдання водночас вирішуються питання щодо забезпечення всебічного розвитку студентів, виховання свідомих та активних громадян держави. Формування цілісної особистості фахівця повинно задовольняти потреби не лише сучасності, але й перспективні потреби суспільства. На сучасному етапі проблеми взаємозв'язку та цілісності суспільних, наукових, педагогічних процесів вирішуються в умовах значного впливу на них науково-технічних досягнень. ВНЗ покликані готувати фахівців на рівні вимог сучасної ринкової економіки і науково-технічного прогресу. Науковці зазначають, що «ідея професіоналізму повинна пронизувати викладання усіх наук» [1, с.85]. Це вимагає знання викладачами специфіки та змісту професійної діяльності майбутніх фахівців, їх основних професійних функцій. Як наслідок, основні зусилля викладачів мають зосереджуватися власне на них. Розробка моделі фахівця конкретного профілю дає можливість створити певний еталон, який дозволяє обґрунтувати зміст підготовки і визначити основні вміння та навички, що необхідні йому. Модель фахівця конкретного профілю містить такі складові: знання, уміння, навички, основні риси особистості та світогляду фахівця, прагнення до підвищення професійного рівня. Модель фахівця є основним критерієм відбору змісту навчання для його підготовки. При проектуванні та організації навчання науковцями та педагогами першочергове значення відводиться діяльнісному підходу [2], який ґрунтується на тому, що: зміст та організація навчання має визначатися характером майбутньої професійної діяльності фахівця; кінцевою метою навчання є формування способів дій, що забезпечує здійснення майбутньої професійної діяльності, а не запам'ятовування знань; змістом навчання є необхідна для майбутньої діяльності фахівця система дій і тільки ті знання, які забезпечують виконання цих дій; знання не самодостатні, вони є засобом виконання дій і навчання, а не його метою; навчаючись студенти мають здійснювати діяльність, яка моделює майбутню професійну діяльність, а не просто накопичувати знання; механізмом здійснення навчальної діяльності є практична діяльність, розв'язування певних завдань, а не опрацювання навчального матеріалу.

Розробкою наукових основ підготовки фахівців з вищою освітою безпосередньо займається педагогіка вищої школи. Основні завдання педагогіки вищої школи вирішуються у процесі наукових досліджень, реальної педагогічної практики, творчого пошуку спрямованого на її удосконалення та відповідність сучасним вимогам.

Сутність процесу навчання у вищій школі вивчає та розкриває дидактика вищої школи, яка розглядає його у двох аспектах – як об'єкт вивчення і як об'єкт конструювання. Забезпечити якісну та ефективну підготовку майбутніх фахівців

дидактика вищої школи може лише при базуванні на сучасних методологічних підходах. Сучасна дидактика базується на діяльнісному, особистісному, системному, гуманітарному, ресурсному, синергетичному, ціннісному та компетентнісному підходах. Поряд з цим науковцями та педагогами активно обгрунтовується та впроваджується інтегративний підхід до навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Педагогічні аспекти теорії інтеграції з 90-х років минулого століття активно досліджуються і розробляються в Україні. Дослідженню теоретичних та методологічних проблем інтеграції присвятили свої роботи С. У. Гончаренко [3], І. М. Козловська [4], Я. Кміт [5] та ряд інших. Численні дослідження торкаються різноманітних проблем. Серед них: інтегративні процеси в освіті, розробка інтегративних курсів, теоретико-методичні засади контролю й оцінювання результатів навчальної діяльності на основі інтегративного підходу. Вказані проблеми і низка інших є актуальними і сьогодні. Варто наголосити також на проблемі єдності понятійного апарату, узгодження термінології. Важливою проблемою дидактики залишається удосконалення процесу навчання, яка розглядається за такими основними напрямками: перетворення змісту традиційних компонентів навчання; структурна перебудова та взаємні переходи змісту, методів, форм навчання з одного циклу дисциплін в інший, а також з теорії в практику; створення принципово нових дидактичних утворень, які стосуються змісту методів та форм навчання. Суттєву роль у реформуванні освіти відіграють інтегративні процеси, які охоплюють всі галузі діяльності суспільства. Інтеграція сприяє подоланню розрізненості знань і може призводити до скорочення загального обсягу змісту освіти, розвантаження навчальних програм. Інтегративний підхід до змісту освіти базується на проектуванні дидактичного процесу, гарантуванні запланованого кінцевого результату та завершеності процесу навчання, акцентуванні поглядів на структуру та зміст знань і вмінь як одного з основних елементів освіти [6].

Незважаючи на численні дослідження різних аспектів професійної підготовки фахівців галузі фізичного виховання, спорту і здоров'я людини, на наш погляд, проблемі використання інтегративного підходу в професійній підготовці фахівців із фізичного виховання дослідники приділяли недостатньо уваги. Водночас не повною мірою вирішено проблеми змісту та якості підготовки фахівців із фізичного виховання в умовах реформування вищої освіти.

Мета дослідження – сприяти удосконаленню системи формування професійних знань і вмінь студентів – майбутніх фахівців з фізичного виховання.

Завдання дослідження: 1) узагальнити основні характеристики інтегративних процесів в освіті; 2) окреслити перспективні проблеми удосконалення підготовки фахівців із фізичного виховання, які можуть вирішуватися на основі інтегративного підходу.

Методи та організація дослідження: Для вирішення поставлених завдань були використані методи теоретичного (аналіз і синтез, ідеалізація, абстрагування, аналогія, екстраполяція, узагальнення, системний підхід, систематизація) та емпіричного дослідження (аналіз даних літературних джерел).

Методи теоретичного та емпіричного дослідження використовувалися для осмислення суті поняття інтеграція, інтегративні процеси; вивчення та узагальнення їх характеристик; постановки проблеми, визначення завдань дослідження та їх вирішення. Використання методів теоретичного дослідження

забезпечувало також аналіз і узагальнення результатів, отриманих при вирішенні поставлених завдань.

Результати дослідження. У ході дослідження нами детально проаналізовано суть понять інтеграція, інтегративний підхід, інтегративні процеси; узагальнено та систематизовано основні характеристики інтегративних процесів в освіті.

Осмислення та опис поняття інтеграції в науковій літературі зводиться до відображення його як категоріального апарату науки, перехід від окремих до більш загальних законів, що веде до цілісності знання. Разом з тим поняття інтеграції виражає уніфікацію понятійного апарату, що характеризує схожі процеси в різних областях наукового знання.

Відзначаючи загальний характер інтегративного підходу, досліджуючи його суттєву основу, вчені вказують на об'єктивно існуючу багатоманітну єдність наукових дисциплін. При цьому наголошується, що нові зв'язуючі ланки між предметами наукових дисциплін не тільки відкриваються в процесі наукового дослідження, але й можуть бути створені людиною в процесі її діяльності. Це положення, на нашу думку, дозволяє не тільки глибоко вивчати складні явища і процеси, але і застосовувати інтегративний підхід як ефективний механізм удосконалення певних явищ, систем, процесів у тому числі навчального.

Складність та багатоаспектність процесу інтеграції розкривається за допомогою її характеристик. Аналіз основних характеристик дозволяє глибше пізнати суть інтеграції, досліджувати різноманітні інтегративні процеси та керувати ними.

Важливим аспектом методологічного обґрунтування впровадження інтегративних процесів в освіті є встановлення характеристик інтегративних процесів. Виходячи з означення поняття інтеграції ключовими моментами виступають розрізнені раніше елементи, об'єктивні передумови їх об'єднання, процес встановлення цілісності та ціле як результат інтеграції. Ці ключові моменти визначають суттєві ознаки інтеграції – взаємодію розрізнених елементів, їх якісні та кількісні перетворення, педагогічну цілеспрямованість, наявність структури інтегративних процесів, їх відносну самостійність; певну стабільність і стійкість інтеграції. У наукових та педагогічних літературних джерелах, що торкаються дидактичних аспектів проблеми інтеграції зустрічається низка характеристик інтегративних процесів в освіті. Ми узагальнили їх у вигляді структурної схеми зображеної на Рис. 1.

Цільові характеристики – визначають педагогічну мету інтеграції, її зміст (формування світоглядних понять, формування професійних знань і вмінь тощо). Мета інтегративного процесу відображає основну ідею здійснення інтеграції, яка може бути конкретизована у системі цілей, підцілей та завдань.

До змістових характеристик належать: логіко-змістовна структура інтегративних процесів, їх різноманітні елементи, рівні, масштаби та форми інтеграції [4]. До цього переліку, на нашу думку, необхідно додати види та результат інтеграції. Інтегративні процеси визначаються в значній мірі тим, які елементи будуть брати участь в інтеграції, та які виникають у її результаті. Елементами можуть виступати уявлення, поняття, теорії, світоглядні ідеї, уміння, навички тощо. Структурні характеристики інтегративних процесів відображають певну сукупність розміщення взаємодіючих елементів, у межах якої здійснюється інтеграція у тому числі і послідовність цих процесів.



Рис. 1. Характеристики інтегративних процесів в освіті

Рівень інтеграції є важливою змістовою характеристикою. Вказана характеристика визначає ступінь змін інтегративного змісту. Можливі кілька рівнів інтеграції - від міжпредметних зв'язків до активної взаємодії і використання набутих знань у професійній діяльності. Достатньо поширеною є градація інтегративних процесів, що використовує три рівні [7]. Перший рівень є низьким. На цьому рівні суттєво не змінюється склад елементів, також зберігає свої основні риси структура. Але поряд з цим з'являються комплексні поняття, цілісні уявлення, узагальнення, що дає можливість упорядкування взаємодії навчального предмета з іншими. Другий рівень – середній, передбачає появу комплексу елементів, що перебувають у взаємодії. Третій рівень – високий, характеризується корінною перебудовою існуючого змісту, синтезу нового змісту, що виходить за межі навчальних предметів.

Змістова характеристика – види інтеграції, визначає інтегративні процеси, що відбуваються в межах однієї предметної області (внутрішня інтеграція), та інтеграцію ряду областей з суттєво різними предметними характеристиками (міжпредметна) [8]. Використовується також поділ видів інтеграції на предметну та проблемну [4]. Як змістова характеристика інтегративних процесів використовується поняття масштабу, яке дозволяє кількісно оцінювати ці процеси, також говорити про охоплену ними частину навчально-виховного процесу.

Важливою характеристикою інтегративних процесів є поняття результат інтеграції. Результатом виступає цілісна нова якість (світоглядні поняття, система наукових понять, професійні знання та вміння тощо). Суттєвим наслідком інтеграції є те, що вона сприяє узагальненню, ущільненню та зростанню, інформаційної ємності наукового знання, тобто окремі поняття закони і теорії переходять у ранг загальних і дозволяють пояснити більше число конкретних властивостей і зв'язків [4]. Важливими у цьому аспекті виступають параметри та характеристики категорії знання (повнота, глибина, оперативність, гнучкість, конкретність і узагальненість, згорнутість і розгорнутість, системність, усвідомленість, ґрунтовність тощо).

Ще одна змістова характеристика – форма інтегративних процесів описує зміст, що реалізується, а також функції та завдання, які при цьому вирішуються. Серед найважливіших форм розглядаються: предметно-образна (формування цілісних уявлень про об'єктивну дійсність); понятійна (об'єднання сукупності даних про об'єкт і пояснення їх з точки зору науки); світоглядна (об'єднання різних сукупностей фактів, гіпотез, законів і теорій); діяльнісна (об'єднання різних видів діяльності) та концептуальна (об'єднання світоглядних, теоретичних і практичних елементів, сукупність яких регулює поведінку особи) [7].

Процедурні характеристики інтегративних процесів визначають способи, засоби, прийоми і форми організації, шляхом яких вони здійснюються. Забезпечується процес інтеграції інтегративними чинниками [9]. До них відносяться: складність об'єктів дослідження, загальнонаукові ідеї, існування суміжних наук, комплексні проблеми та інші. Процедурні характеристики інтегративних процесів мають важливе значення для впровадження інтеграції. Способи інтеграції – сукупність педагогічних дій, які орієнтовані на реалізацію певної форми інтеграції, як приклад можна навести змістовний понятійний синтез. Важливим дидактичним аспектом впровадження інтеграції у навчально-виховний процес є використання відповідного механізму. Його розкривають прийоми інтеграції – логічні операції, які приводять до взаємодії елементів процесу навчання (узагальнення, аналіз, конкретизація, екстраполяція, моделювання). Очевидно, що при формуванні нових видів діяльності, рухових умінь та навичок неможливо обійтися без їх практичного здійснення у поєднанні з комплексом логічних операцій. В якості засобів інтеграції можуть використовуватися постановка запитань і відповіді на них, комплексні завдання, вправи, тощо. До засобів інтеграції у навчально-виховному процесі відносять і систематизацію наукових понять, виділення системи знань, фундаментальних понять, реалізацію ідей наступності знань, тощо. Реалізація інтегративного підходу у навчально-виховному процесі здійснюється у певних організаційних формах. Причому вони можуть бути як традиційними, так і інтегрованими (інтегровані семінари, узагальнюючі лекції, тощо).

Детальний аналіз, узагальнення та систематизація характеристик інтегративних процесів дозволили окреслити перспективні проблеми удосконалення підготовки фахівців з фізичного виховання, вирішення яких можливе на основі інтегративного підходу. До таких можна віднести: вироблення концептуальних засад проектування освітньої системи підготовки фахівців з фізичного виховання інноваційного типу; теоретичне обґрунтування моделі випускника в умовах ступеневої освіти; розроблення державних стандартів вищої освіти; удосконалення процесу навчання, яке може здійснюватися як у напрямі перетворення змісту традиційних компонентів навчання, так і структурної перебудови та взаємних переходів змісту, методів,

форм навчання з одного циклу навчальних дисциплін в інший, а також з теорії в практику; педагогічна діагностика якості підготовки фахівців.

Висновки:

1. Нововведення в освіті, їх обґрунтування та поширення в практику підготовки фахівців є закономірністю розвитку сучасної освіти. Розроблення теоретико-методичних основ нововведень має надзвичайно важливе значення, оскільки дозволяє визначити їх спрямованість та зміст, усвідомити масштаб і глибину змін у навчальному процесі, встановити критерії їх ефективності.

2. Сучасна педагогіка обґрунтовує побудову дидактичних систем на основі ідей інтеграції знань і вмінь. Інтегративне навчання базується на проектуванні дидактичного процесу, гарантуванні запланованого кінцевого результату та завершеності процесу навчання, змісті різнопредметних комплексів знань з використанням інтегративних форм і методів.

3. Ґрунтовний аналіз суті та змісту поняття інтеграції є необхідною передумовою розробки та впровадження її дидактичних аналогів. У навчальному процесі, так як у науці, інтеграція забезпечує сумісність навчальних предметів та методів їх вивчення.

4. Проведений аналіз поняття інтеграції, узагальнення та систематизація основних характеристик інтегративних процесів в освіті виявили дидактичні аспекти впровадження інтеграції у навчально-виховний процес для вдосконалення системи формування професійних знань і вмінь фахівців з фізичного виховання у ВНЗ.

Перспективи подальших досліджень можуть бути пов'язані з практичним вирішенням окреслених у статті проблем удосконалення підготовки фахівців з фізичного виховання у ВНЗ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / М. М. Фіцула – К. : Академвидав, 2006. – 351 с.
2. Атанов Г. А. Обучение и искусственный интеллект или основы современной дидактики высшей школы / Г. А. Атанов, И. Н. Пустынникова ; под общ. ред. Г. А. Атанова. – Донецк : ДООУ, 2002. – 504с.
3. Гончаренко С. У. Теоретичні основи дидактичної інтеграції у професійній середній школі / Гончаренко С. У., Козловська І. М. // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 2. – С. 9 – 18.
4. Козловська І. М. Теоретико-методологічні аспекти інтеграції знань учнів професійно-технічної школи: дидактичні основи : монографія / Козловська І. М. ; за ред. С. У. Гончаренка. – Л. : Світ 1999. – 302 с.
5. Проблеми інтеграції у сучасній професійній освіті: методологія, теорія, практика : монографія / за ред. І. Козловської, Я. Кміта. – Л. : Сполом, 2004. – 243 с. – ISBN 966-665-186-6.
6. Алексюк А. М. Педагогіка вищої школи. Історія. Теорія : підруч. для студ., асп. та молодих викл. вищ. навч. закл. / А. М. Алексюк. – К. : Либідь, 1998. – 560 с. – ISBN 966-06-0037-2.
7. Тюнников Ю. С. Политехнические основы подготовки рабочих широкого профиля : метод. пособие / Ю. С. Тюнников – М. : Высшая школа, 1991. – 192 с.
8. Кульчицкий К. И. Интегративные процессы в современной медицине и их отражение в подготовке врача / Кульчицкий К. И., Корнеева М. Т. // Философские вопросы в медицине и биологии. – К., 1997. – С. 77 – 83.
9. Мадзігон В. М. Проблеми і завдання педагогічної науки в умовах розбудови національної школи / Мадзігон В. М., Бурда М. І. // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 3. – С. 3 – 9

**АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЇ ПРОФЕСІЙНИХ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ПРИ ПІДГОТОВЦІ
ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

Ігор Лапичак, Федір Музика

Львівський державний університет фізичної культури,

Суттєву роль у реформуванні освіти відіграють інтегративні процеси, які охоплюють всі галузі діяльності суспільства. У статті подається теоретико-методичне обґрунтування застосування інтегративного підходу при підготовці фахівців із фізичного виховання у вищих навчальних закладах (ВНЗ); узагальнено основні характеристики інтегративних процесів в освіті; окреслено перспективні проблеми удосконалення підготовки фахівців із фізичного виховання, які можуть вирішуватися на основі інтегративного підходу

Ключові слова: підготовка, фахівець, фізичне виховання, інтеграція, інтегративний підхід, професійні знання, професійні вміння

**АСПЕКТЫ ИНТЕГРАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ЗНАНИЙ И УМЕНИЙ
ПРИ ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ ПО ФИЗИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ В
ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ**

Игорь Лапичак, Фёдор Музыка

Львовский государственный университет физической культуры

Существенную роль в реформировании образования играют интегративные процессы, которые охватывают все отрасли деятельности общества. В статье изложено теоретико-методическое обоснование использования интегративного подхода при подготовке специалистов по физическому воспитанию в высших учебных заведениях, обобщены основные характеристики интегративных процессов в образовании; очерчены перспективные проблемы усовершенствования подготовки специалистов по физическому воспитанию, которые могут быть решены на основании интегративного подхода.

Ключевые слова: подготовка, специалист, физическое воспитание, интеграция, интегративный подход, профессиональные знания и умения

**THE ASPECTS OF PROFESSIONAL ABILITIES AND SKILLS INTEGRATION (IN
THE PROCESS OF TRAINING SPECIALISTS AT HIGHER EDUCATIONAL
ESTABLISHMENTS)**

Ihor Lapychak, Fedir Muzyka

Lviv State University of Physical Culture

Integration processes play an essential role in reforming educational approaches. These processes include all spheres of people's activities. The article considers theoretical as well as methodological substantiation for application the integration approaches (in the process of training specialists at higher educational establishments). The main characteristics of integration processes are generalized. The prospects for improvement PE specialists' education and training are distinguished (these problems can be solved through integration approach).

Key words: training, specialist, PE (physical education), integration, integration approach, professional abilities, professional skills.